

ACC. N:R. 4187

Landskap: Blekinge Upptecknat av: Aug. Holmberg
 Härad: Bräkne & Listra Adress: Loangsta
 Socken: Skogssocknarna Berättat av: Egna hågkonster
 Uppteckningsår: 1934 Född år 1860 i Åsarna s.u.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Uppteckningen rör Träskärning

<u>Register</u>		<u>sib</u>
<u>Orienterande översigt</u>		<u>I</u>
<u>Rekläver och Snusoror med "kärator"</u>		<u>II</u>
<u>Hökshäl</u>	<u>med "</u>	<u>III</u>
<u>Matskeder</u>	<u>" "</u>	<u>IV</u>
<u>Fästmansgåvor</u>	<u>" "</u>	<u>IV-V</u>
<u>Bockhorn</u>	<u>" "</u>	<u>V</u>

Lusten att: Om än på ett enkelt primitivt sätt, utsmycka
sina enkla husgerådsaker med "Kroteri, utskärningar, kramme-
lurer"! Fanns hos allmogen i långt högre grad, förr än nu. Mönstren
voro av enklaste form, och till utförandet av arbetet hade man i
regel ingen annan verktyg än kniven. Ett undantag härvidlag
utgjorde möbelsnickarne = (Locken-snickarne) men dessa hör ej hit.

Eftersom de flesta husgerådsaker gjordes av trä, var ju materialet
lätt att arbeta i, och för öfrigt fanns en tydligt framträdande
lust i att tävla med varandra i fråga om att så långt kunskapen
räckte låta de föremål man gjorde få ett vackert utseende.

Hade förmågan varit större, föllades visst icke viffan! De föremål
som isynnerhet gerne nedlades arbete med, utgjordes av
skyttlar, skälleträ, stöve och mindre askar och skrin. Och så snart
en pojke blev så gammal att han fick några skägghår på
hakan hövde det till regel att han själv gjorde sig en liten
avlang ask av en Alträsbit vanligen 9 a 10 tum lång 2 tum
tyck och 2 1/2 tum bred, deri rakkniven hade sin plats.

Locket skjöts in i en sned fals utskuren vid sidornas öfra kant. Själva lådan skars i regel slät. Endas locket försigs med vad man man på folkspråket kallade "sirater" (= Karosmitt). Man hade härvid sällan mer än två mönster att följa: Antingen trekantiga stiek eller halfrunda hak. (se teckningen). På skyttlar, skättelebrä och "törsklar" (= Klappstia) förekom både iuskurna slingor med många hörnor och cirkelformade slingor! båda i vackra mönster. Längre fram blev slingorna utförda med så kallad flödritning. Men detta hör heller icke hit. -- En och annan gubbe hade snusdosa av trä, vars lock hade sirater. (se tecken.) Dessa gjordes i Småland av snusdosomakare, och sålvas på marknaderna. (sålsynta) I varje hem fanns, mer eller mindre gott om "kåskaral" (karal = kär) av vilka somliga voro avsedda att bereda mat i, såsom Ostkar, ~~anta~~ som maten slops upp uti såsom "grötkeppar", tråg och bunkar. Någon gång syntes vid fester även dryckeskär² av trä, såsom stopp med lock, till och med brännvins-tumlare av trä i storlek som ett dricksglas förekom fastän mycket sålsynt. Dessa kär²

vars tillverkning förtrawe en högt uppsatt arbets-skicklighet, gjordes endast undantagsvis av folket i hemmen själva, utan av specialister på området (Karamakare) och icke utan efter beställning. De voro ganska dyra och förkom i regel endast hos de förmögare bönderna. Alla voro riket utstofferade med sivater, i stundom mycket vackra och smakfulla mönster. Numera torde det vara omöjligt att kunna påträffa någon sådan, med undantag av ostkar som ännu över allt äro i bruk. Jag minns dem mycket väl från min barndom men kommer ej ihåg mönstren så att jag kan göra en fullt noggrann teckning. Och en bara ungefärlig har intet värde.

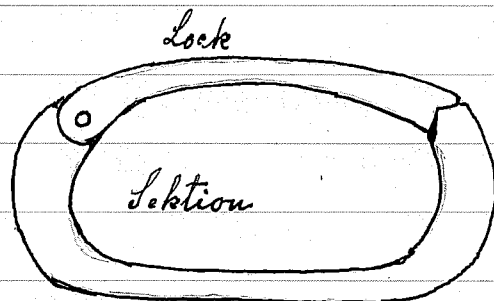
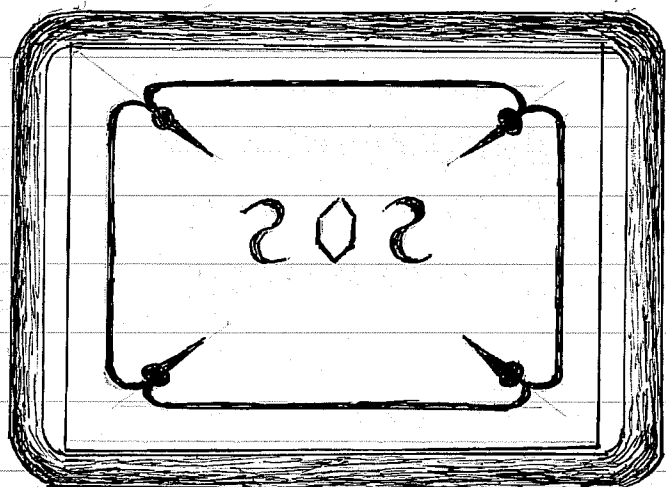
När en Far skulle gifva bort sin dotter, hövde alltid till, att han gav henne ett klappträ, ett skäppeträ och ett halft eller helt russin trä skedar. Klappträet hade en cirkelrund i blad och ros. Skäppeträet hade slingor och ofta namnet, eller åtminstone namninitialerna. Härvid visades en stor okunnighet om bokstävernas form, så t. ex. blev oftast bokstaven S. bakvänd och ofta fick han vetta utseende . Skedarna gjordes synnerligen omsorgsfullt.

bladet var oftast rundt, skaplet hade på mitten ett rätt djupt hak
 på vilket den kunde hängas på kanten av fatet eller träträget
 när man åt och användan av skedskapet försågs med en större knapp
 med bladfigurer, djupa skårar och en liten kula i själva användan
 En skicklig skedmakare kunde göra hela dussinerna i samma storlek
 med med olika form på knappen på allihop! "Riktigt mästerverk"
 Ett dussin sådana gjorde en bonde 1780 till en sin dotter i hemgift
 Dessa ha sen gått i arv från mor till dotter, men då och då har någon
 gått sönder så att då jag för 36 år sen gifte mig med en ättling fanns
 endast 3 kvar. Dessa relikier har jag i behåll. Brukbara trots 150 år
 Det hörde till gammal god sedvänja att fästmannen gav fästmonen ett
 system, oftast såsom marknadsgåva, fast han kanske arbetat med
 detta ett år i förväg. Ifall han själv var nog "slöhand" (=slöhandig)
 annars fick en snickare göra det. I förra fallet erhöll det ej andra
 sirater än slingor och linier, ofta med vackra symmetriska former
 Gjorde snickaren det fick det förutom slingor även inläggningar
 av i lövform skurna, ytterst tunna skivor av lövträ, vanligen

kärnträ av annat slag, med annan färg än stammen till skrinet
 som helst togs av vresig masurbjörk. Skrinet borde vara så
 stort att ryckhöj, en liten sax (För kallad "sidare") virknålen och
 strumpstickorna öfri fingo god plats - Vanligen 25 x 25 x 15 cm
 Det skulle föra för långt att omtala alla de föremål som enligt bruk
 samlades med sirater. De vuxne "vafte-herarne" voro ofta i stånd
 i sira ut sina bockhorn med både slingor och djurfigurer som ofta
 voro förvånansvärt säkert tecknade. Ty vare kom troligen aldrig något
 sådant att lemnas kvar. Det var gammal sed att vafteherens tute =
 horn skulle läggas bredvid honom i likkistan! Hornet var ju
 herens käraste egendom som han smekte och framtrillat alla
 sina önskningar, ropar och även sina få glädjesutbrott i "Hocken
 kan arta hovett han ai te sinnes? Få han inte hornet små
 se så kan han ställa te sa någon löjsamhet och öter ma"
 kreaturen sa då blir inte veltigt noet! bäst han få att
 små se!! Jag minns två sådana bockhorn med verkligt
 konstnärliga figurer. Ho på ena sidan Får på den andra

4187

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Naturlig storlek

Snusdosa, egd och gjord av Schwen Olsson på Nabbu, Ringemåla s. v.
Materialet var en vreckig Askrot. Begärningen och bokstäverna på
locket äro inskurna med en spetsig kniv.

4187

Verklig storlek
Sektion.

Raklävslock med nedskurna linjer och öppna sticke.
Raven med sticke kallas: "Begärning"
Verklige längden 5 a 8 cm längre än figuren

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Sektion för
läsare i två parter

Raklävslock med helskuren begärning
Det med svart tecknare är nedskuret i träet
Verklige längd = se ovan

Bokning
Bokens i Gister
Skapstaden
1934

Byggnads
Född 1865 - i Asarum